

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

6
2023

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi	11
Karimova Nilufar , tayanch doktorant	
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan	16
Peng Xinge , PhD Researcher	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari.....	21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich , i.f.n., professor, Najmiddinov Yakhyo Fazliddin o'g'li , kafedra assistenti	
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari.....	28
Saidakbarov Xusniddin Abdisolomovich , PhD, katta o'qituvchi	
O'zbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini to'ldirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi , tadqiqotchi	
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective	40
Kuzikulova Dilfuza	
Qualitative functional development in industrial production.....	49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna , TSUE, DSc, assistant professor	
Temir yo'l transportini mahalliyashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati.....	54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes.....	61
Eshbayev Oybek , Department of English Language	
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy	68
Rozikov Ravshan , Department of English Language	
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy.....	76
Kurbanova Nigina , Department of English Language	
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road	85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich , professor	
Shao Junling , PhD student, researcher	
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration.....	90
Zhao shenghan	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati.....	96
Abduraximova Dilora Karimovna , PhD	
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yo'nalishlari	101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna , PhD	
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish.....	107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich , kafedra assistenti	
Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	112
Kaxorova Anora Nusratovna , kafedra assistenti	
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari	118
Qahramon Usmanovich Umidullayev , yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Temir yo'l transportida mahalliyashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari.....	124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchisi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish	129
Tulayev Mirzakul Salamovich , dotsent	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llari	133
Sh. B. Babayev , dotsent; M. R. Qulmetov , dotsent	
Sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyatini kengaytirish yo'nalishlari	138
G'aniyev Shahriddin Vohidovich , professor, i. f. d. (DSc), Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. f. d. (PhD)	

Повышении роли цифровой трансформации банков в современном этапе развития экономики	144
Жиянова Наргиза Эсанбоена , к.э.н., проф., Азимжонова Малика Шавкат қизи , специалист первой категории	
To‘qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi	150
Yaxuyayeva Inobat Karimovna , dotsent, PhD	
Liquidity and recent changes of government securities market in the United States, the United Kingdom and Japan.....	154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli	
“История экономических учений” как основная дисциплина в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов	160
Хакимов Назар Хакимович , доктор философских наук, профессор	
The importance of strategic management and strategic leadership	166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o‘g‘li	
Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition: A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development.....	170
Xasanova Zarina , Department of English Language	
Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir tahlili.....	178
M. O. Hamroqulov , katta o‘qituvchi	
Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya.....	185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs (On the example of Samarkand region)	188
Saidov Nurali Rakhimovich	
Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region.....	193
S. M. Rakhimova	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	197
Джурабаев Отабек Джурабаевич , доцент	
Soliq to‘g‘risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari	204
Hakimov Feruz Xurshid o‘g‘li , talaba	
Hayot sug‘urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o‘rni	207
Baratova Dinora Alisherovna , katta o‘qituvchisi	
Edge Computing texnologiyalari	213
Qulmatova S. , PhD, katta o‘qituvchi; Karimov Botir , katta o‘qituvchi	
Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati	218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , PhD, dotsent	
Xususiy maktablarning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlarini.....	223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi , katta o‘qituvchi	
Tomorqa xo‘jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko‘rsatkichlari	228
Saydullayeva Fotima Jozilovna , assistent	
O‘zbekiston sug‘urta bozori rivojlanishining o‘ziga xos xususiyati.....	235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich	
O‘zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba	241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich , siyosiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)	
Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе	247
Оспан Айзада Бейсенқызы , докторант 2 курса	
Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili.....	251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari.....	259
Abdualim Abdujabbor o‘g‘li Abdurazzoqov , mustaqil tadqiqotch	
Significance and prospects of using economic-mathematical models in analysis of our country’s economic growth	267
Rasulov Jamshid Shokir o‘g‘li	
Bank daromadlilik ko‘rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta’siri.....	274
Madraimov Xabibulla Madaminovich , assistent o‘qituvchi	

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari	282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich , i.f.n., dotsent	
Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash	288
Ergashova Nargiza Boboxonovna , talaba	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari	296
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari	301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , dotsent	
O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlari bozorining ahamiyati	306
Babadjanova Malika Ruzimovna , assistent o'qituvchi	
O'zbekiston sug'urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qayta sug'urtaning roli	312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich	
Shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim.....	317
Bekdavlat Aliyev , professor, falsafa fanlari doktori	
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari	321
O. T. Nurmatov , PhD	
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari.....	327
Abdullayev Suyun Artiqovich , O'zbekiston jahon tillari universiteti prorektori	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari.....	335
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari.....	346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna , katta o'qituvchi	
Yangi O'zbekistonda yog'-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish.....	352
D. A. Azlarova , PhD	
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs	360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna , PhD, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli , student	
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari	364
Zuhra Abdikarimova , tayanch doktorant	
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish.....	370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich , kafedra assistenti	
Iste'molchilarning qandolat mahsulotlariga bo'lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo'llari	376
To'ychiyeva Vasila Faxriddin qizi , assistent	
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari.....	381
B. K. Tuxliyev , professor	
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash omili sifatida.....	386
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi , PhD	
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida).....	391
Aminboy Sa'dullayev , i.f.n, dotsent, Dilshod Vaisov , magistr, Farhod Egamberganov , magistr	
Xizmatlar ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish	397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich , tadqiqotchi	
Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari.....	403
Muxitdinova Kamola Alisherovna , PhD	
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction.....	407
Gafurov Olimjon , teacher, Kholmuminov Humoyun , teacher, Abueva Sevinch , student,	
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики.....	411
Ф. Т. Абдувахидов , доцент, А. Ю. Нурмухаммедов , доцент	
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta'siri	417
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , dotsent	
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan	420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli	

SANOAT KORXONALARIDA RESURLAR SALOHIYATINI TIZIMLI TAHLIL QILISH – KORXONALARINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH OMILI SIFATIDA

Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, Phd

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini iqtisodiy baholashning nazariy asoslari keltirilgan. Shuningdek, sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini baholash usullari keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: resurslar salohiyati, sanoat korxonalari, resurslar, moddiy resurslar, mehnat resurslari, moliyaviy resurslar, innovatsion resurslar, asosiy fondlar, aylanma fondlar.

Аннотация: В данной статье представлены теоретические основы экономической оценки ресурсного потенциала промышленных предприятий Узбекистана. Также широко освещаются методы оценки ресурсного потенциала на промышленных предприятиях.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, промышленные предприятия, ресурсы, материальные ресурсы, трудовые ресурсы, финансовые ресурсы, инновационные ресурсы, основные средства, оборотные средства.

Abstract: This article provides the theoretical basis for the economic assessment of the potential of resources in industrial enterprises of Uzbekistan. Also, methods for assessing the potential of resources in industrial enterprises are widely covered.

Key words: resource potential, industrial enterprises, resources, material resources, labor resources, financial resources, innovative resources, basic funds, revolving funds.

KIRISH (INTRODUCTION)

O'zbekistonda so'ngi yillarda sanoat tarmoqlarini rivojlantirish masalalariga keng e'tibor qaratilyapti, jumladan to'qimachilik tarmog'i faoliyatini takomillashtirish markaziy o'rinda turadi. Chunki to'qimachilik sanoatining respublika YalMdagi ulushi 4,8 foizni tashkil etib, sanoat mahsulotlarining 25 foizi, ishlab chiqarish asosiy fondlarini 13 foizi ushbu tarmoqqa to'g'ri keladi va eng asosiysi sanoatda band xodimlarning 32 foizi aynan shu tarmoqda faoliyat yuritmoqda.

Mamlakatimizda bugungi kunda sanoat tarmoqlarini rivojlantirish borasida juda ko'plab iqtisodiy islohotlar amalga oshirilyapti. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi. Farmonning 3-bandiga ko'ra, milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlashda muhim bo'lgan ustuvor vazifalar belgilab olingan bo'lib, ushbu vazifalar sohani istiqbolli rivojlanishini ta'minlaydi. Mazkur vazifalarning samarali ijrosi mamlakatimizda sanoat tarmog'i xususan, to'qimachilik tarmog'i faoliyatini baholashni takomillashtirishni taqozo etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI (LITERATURE REVIEW)

Iqtisodiy adabiyotlarda resurslar va resurslar salohiyati bo'yicha ko'plab olimlar tadqiqotlar olib borishgan. Jumladan, I. A. Kinash^[3] va A. S. Bessonovlar^[4] fikriga ko'ra, resurslar deganda iqtisodiy boyliklarni takror ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan omillar majmuasini tushunishni taklif qiladilar, iqtisodiy resurslar deganda esa ular tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarish uchun ishlatiladigan tabiiy, inson va moddiy resurslarning to'liq majmuasini tushunadilar.

A. Sudakovaning^[5] mualliflik konsepsiyasida resurslar doim potentsial ishlab chiqarish omillari bo'lib hisoblanishi, ya'ni bu ishlab chiqarishga jalb etilgan tabiiy ob'ektlar ekanligi ko'rsatiladi.

I. V. Andronova, E. L. Chijevskayalar ^[6] tomonidan berilgan ta'rifga ko'ra «resurslarning samaradorligi» bu keng ma'noda imkoniyatlar va resurslarni tejash uchun (material, moliyaviy resurs, mehnat va boshqalar) minimal harakatlar bilan maksimal natijaga erishishdir.

S. M. Kulishning fikriga ko'ra korxonaning umumiy resurslaridan foydalanish samaradorligini umumiy baholash uchun aktivlarning rentabelligi ko'rsatkichidan foydalanish mumkin. Ushbu ko'rsatkich foyda olish jarayonida korxonada aktivlaridan foydalanish darajasini tavsiflaydi va har bir aktiv turining uning shakllanishiga qo'shgan hissasini baholaydi. Biroq, korxonaning resurs salohiyatini baholash jarayonida uni umumiy tahlil ko'rsatkichlari bilan cheklab bo'lmaydi ^[7].

V. V. Kovalev ^[8] resurslarning butun yig'indisini uch guruhga ajratadi: (a) moddiy-texnik baza (texnologik jarayonning mohiyati tufayli uzoq muddatli qayta ishlash), joriy aktivlar (texnologik jarayonning bajarilishini ta'minlaydigan aktivlar) va mehnat resurslari. Aynan mana shu uch turdagi resurslar ishlab chiqarish va texnologik jarayonda birlashib, belgilangan maqsadlarga erishishni ta'minlaydi deb hisoblanadi.

T. B. Berdnikovaning fikricha, ishlab chiqarish salohiyati...har xil turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish, xizmatlar ko'rsatish bo'yicha korxonaning turli ishlab chiqarish imkoniyatlarini birlashtirgan toifa sifatida tushuniladi ^[9].

Nguyen Thi Thu hang korxonaning ishlab chiqarish salohiyatini quyidagicha belgilaydi "...korxonada mavjud bo'lgan texnik, mehnat va moddiy-energetika resurslaridan foydalangan holda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish uchun mavjud imkoniyatlar" ^[10].

T. I. Nikolayeva, T. I. Uryashyevlarning ^[11] fikriga ko'ra, resurs salohiyati deganda xo'jalik yurituvchi subyektning barqaror raqobatdosh ustunliklarni yaratish uchun ma'lum bir tarkib va tizimlar soni bilan ta'minlangan qobiliyatlar to'plamini shakllantirish tushuniladi. Boshqalar esa korxonaning resurs salohiyati deganda moddiy, energetika, axborot vositalari, shuningdek, moddiy tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarish jarayonida ulardan foydalanadigan ishchilarning o'zlari bilan bog'liq resurslar tizimi tushuniladi.

TADQIQOT METODIKASI (LITERATURE REVIEW)

Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini baholash bo'yicha mavjud bo'lgan ilmiy tadqiqotlarni o'rganish, statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraktsiya, ma'lumotlarni guruhlash, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR (ANALYSIS AND RESULTS)

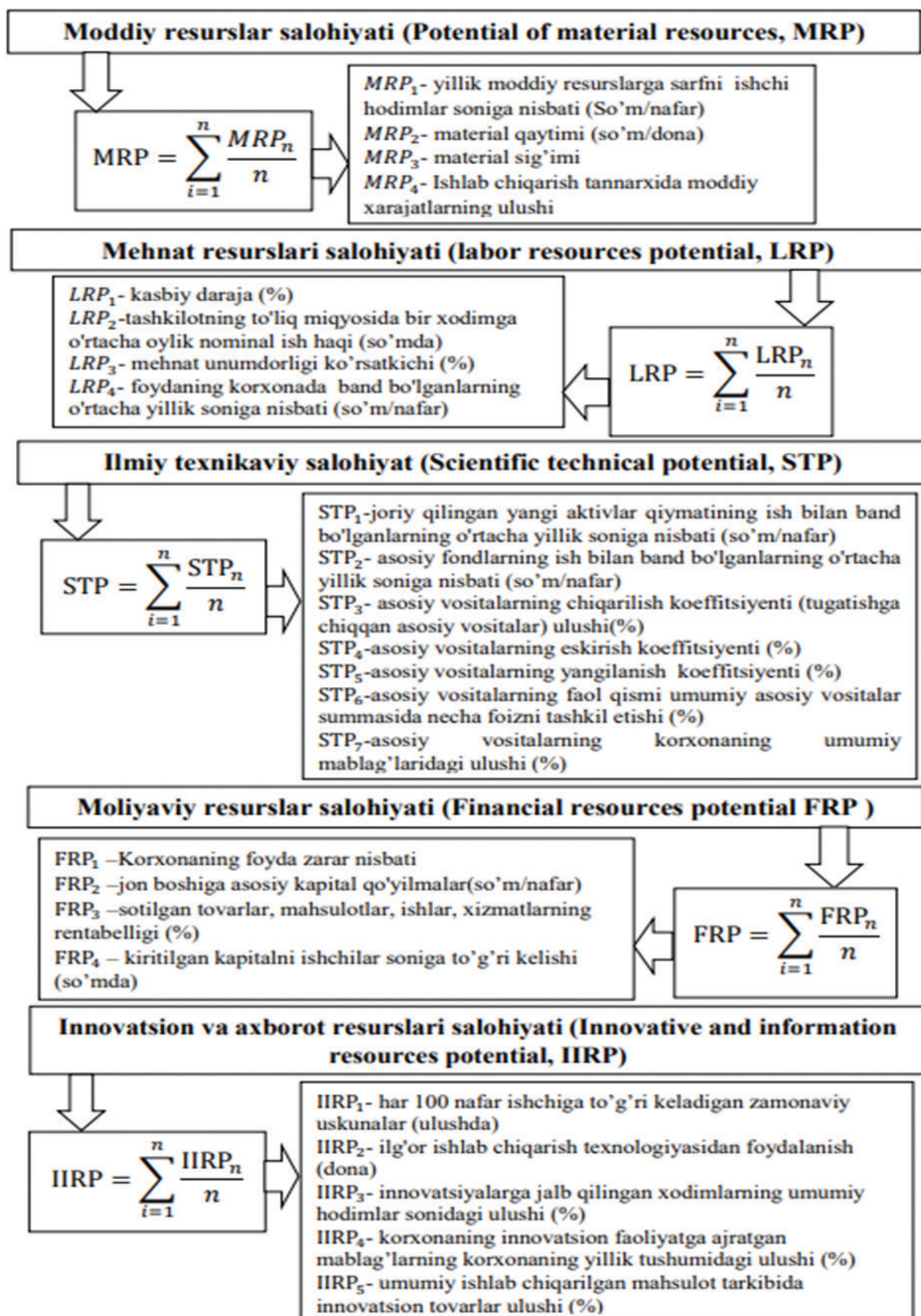
Korxonaning resurs salohiyati (ERP, enterprise resource potential) bu korxonada ixtiyorida bo'lgan va tad-birkorlik faoliyat jarayonida foydalaniladigan turli xil resurslar to'plami. Korxonalar faoliyatida resurslar salohiyatini aniqlashda mikro va makro darajadagi tahlillardan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bunda agar makro darajada tahlillar olib boriladigan bo'lsa, butun davlat va milliy iqtisodiyot darajasida ma'lum bir turda faoliyat yuritadigan korxonalarning resurslar imkoniyatini baholash indeks usuliga asoslanadi. Birinchi guruh mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasini, ikkinchi guruh esa aholining turmush darajasini belgilaydi. Umuman olganda korxonalarning mamlakat miqyosidagi resurslar salohiyati moddiy resurslar, moliya, ishlab chiqarish, mehnat va ijtimoiy salohiyat ko'rsatkichlarini tahlillari bilan belgilanadi.

Ijtimoiy sohaning salohiyati madaniy ob'ektlar, maishiy va uy-joy xizmatlari, shuningdek kommunal xizmatlarni taqdim etish kabi ko'rsatkichlar bo'yicha baholanadi.

Makro darajada resurs potentsialini baholash, bir tomondan, milliy iqtisodiyotning barcha resurslarining pul ko'rinishida ifodalangan umumiy qiymatini baholashga va boshqa tomondan ularning faoliyati natijalarini tavsiflashga asoslanadi. Korxonalar miqyosida tahlillar olib boriladigan bo'lsa, butun davlat va milliy iqtisodiyot darajasida ma'lum bir turda faoliyat yuritadigan korxonalarning resurslar imkoniyatini baholashga asoslanadi. Korxonalar faoliyatida resurslar salohiyatini mikro darajada iqtisodiy baholashda juda ko'plab usullardan foydalanish mumkin.

- indeks usuli
- indikativ usul
- resurs-regressiyasi usuli
- resurslarni prioritet (ustuvor) baholash usuli
- resurslar salohiyatini pul qiymatlari asosida baholash usuli

Amalda, eng keng tarqalgan usul - bu resurslar salohiyatini uning dinamikasining kompleks ko'rsatkichi asosida baholash usuli. Uning mohiyati korxonaning ishlab chiqarish, mehnat va moliyaviy resurslarining integral ko'rsatkichlarini hisoblash bilan bog'liq. Ularning asosida resurs potentsialining kompleks ko'rsatkichi hisoblanadi. Lekin, korxonalarning resurslar salohiyatini baholash usullarini yanada takomillarshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi, chunki korxonalar resurslari salohiyatini kompleks iqtisodiy baholashning mavjud usullarida ayrim turdagi resurslar ko'rsatkichlari korxonaning umumiy resurslar salohiyati ko'rsatkichlariga kiritilmagan.

1 - r a s m: Sanoat korxonalari resurslari salohiyatini kompleks baholash ko'rsatkichlar tizimi

Biz taklif qilayotgan metodologiyamiz sanoat korxonalari tuli darajadagi resurslar salohiyatini iqtisodiy kompleks baholash uchun ishlatilishi mumkin.

Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini baholash korxonalarini iqtisodiy rivojlantirish uchun zarur bo'lgan resurslarni mavjudligi, shuningdek, modernizatsiya qilish va yuqori darajaga ko'tarish uchun resurslar salohiyatini birlashtirish tendensiyalari to'g'risida korxonalar uchun obe'ktiv ma'lumot olish imkoniyatini beradi.

Bu metodologiyadan foydalanishda birinchi navbatda korxonalar faoliyatida asosiy resurslarni baholash mezonlariga aniqlik kiritish talab etiladi.

Resurslar salohiyatini uning dinamikasini kompleks ko'rsatkichi asosida baholashda korxonalarining moddiy resurslar salohiyati (MRP), mehnat resurslari salohiyati (LPP), ilmiy texnik resurslar salohiyati (STP), moliyaviy resurslar salohiyati (FRP), innovatsion va axbotot resurslari salohiyati (IIRP)ning integral ko'rsatkichlarini hisoblash bilan bog'liq. Bunda:

$$ERP = \sqrt[5]{MRP \times LPP \times STP \times FRP \times IIRP} \quad (1)$$

Ushbu usul bo'yicha hisob-kitoblar korxonalarining resurslari salohiyati mavjudligi va ulardan foydalanish darajasini aniqlashga imkon beradi. (1-jadval) ERP elementlarini tizimli – korxonalar resurslar salohiyatini iqtisodiy baholash, tahlil qilish har bir resurs turi uchun mavjud salohiyatni aniqlashga imkon beradi. Korxonalarining resurslar salohiyati ko'rsatkichlarinin dinamikada tahlil qilish kelajakda ERP mavjudligi va korxonaning kelgusidagi imkoniyatlarini aniqlashga imkon beradi.

Xo'jalik yurituvchi sub'ektning ijobiy rivojlanish dinamikasi bilan uning resurs potentsialining kompleks ko'rsatkichi individual qiymatdan oshib ketishi kerak. Agar korxonaning iqtisodiy potentsialining kompleks integral ko'rsatkichi birdan katta bo'lsa, unda korxonada rivojlanmoqda va uning mehnat, moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalarida ijobiy dinamika mavjud deb aytishimiz mumkin.

Resurs potentsialining kompleks integral ko'rsatkichi birdan kam bo'lgan hollarda, resurs potentsialining qaysi tarkibiy qismlari yakuniy natijaning pasayishiga olib kelganiga e'tibor berish kerak. Zaif aloqani mustahkamlash kerak.

Umuman olganda, ushbu usul xo'jalik yurituvchi sub'ektning shaxsiy potentsialining individual ko'rsatkichlarining o'sish sur'atlarini aks ettiradigan resurs potentsialining nisbiy ko'rsatkichlarini hisoblash va taqqoslashni o'z ichiga oladi. Shunga qaramay, baholashda iqtisodiy faoliyat resurslari miqdori va hajmini tavsiflovchi mutlaq ko'rsatkichlardan ham foydalaniladi. Ular orqali korxonada resurslarining hajmi va qiymati aniqlanadi. Qoida tariqasida, ular pul shaklida, kamroq jismoniy shaklda hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR (CONCLUSION/RECOMMENDATIONS)

Korxonaning resurs salohiyatining holatini tahlil qilish, undan foydalanishning samarali usullarini topish uchun uning imkoniyatlarini aniqlash, shuningdek, korxonada resurslarining ayrim turlarining strategik maqsadlariga muvofiqligi darajasini aniqlashning tegishli mezonlarini ishlab chiqish zarur. Bosharti ana shunday mezonlar mavjud bo'lmasa korxonada resurslardan omilkorlik bilan foydalanish borasida amalga oshirilgan ishlarni to'g'ri yo'lga qo'yib bo'lmaydi.

Fikrimizcha, korxonalarining resurslar salohiyati iqtisodiy baholash bo'yicha hisob-kitoblar korxonalarining resurslari salohiyati mavjudligi va ulardan foydalanish darajasini aniqlashga imkon beradi. ERP (enterprise resource potential) korxonaning resurs salohiyati iqtisodiy baholash, tahlil qilish har bir resurs turi uchun mavjud salohiyatni aniqlashga imkon beradi. Korxonalarining resurslar salohiyati ko'rsatkichlarinin dinamikada tahlil qilish kelajakda ERP mavjudligi va korxonaning kelgusidagi imkoniyatlarini aniqlashga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2035 yilgacha rivojlanish strategiyasining kontsepsiyasi https://static.norma.uz/official_texts/Концепция-Развития-Узбекистана-UZB.pdf
2. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi https://www.norma.uz/qonunchilikda_yangi/20222026_yillarga_mujallangan_yangi_uzbekistonning_taraqqiet_strategiyasi_tasdiqlandi
3. Кинаш, И.А. Организация системы управления ресурсосбережением на предприятии / Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. - 2015. - №11. - С. 112-119.
4. Бессонов, А.С. Технологии ресурсосбережения в строительстве и их применение на современном этапе / научные исследования и инновации. - 2017. - № 2. - С. 18-24.
5. Судакова А. Бюджетное планирование и прогнозирование : учебное пособие- Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 2019. - 308 с
6. Андропова И. В., Чижевская Е. Л. Ресурсоэффективная стратегия развития: взаимодействие нефтяных корпораций и региона // Нефтегазовое дело, 2006, №2 https://en.wikipedia.org/wiki/Resource_efficiency

7. Kulish S. M. The impact of resource potential analysis on the strategic development of the enterprise // KPJ. 2015. No. 2. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanieanaliza-resurnogo-potentsiala-na-strategicheskoe-razvitie-predpriyatiya>
8. Kovalev V. V. moliyaviy tahlil: usullari va protseduralari. - M.: Moliya va statistika, 2002. 560 b.
9. Бердникова Т. В. анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебное пособие. - М.: ИНФРА-М, 2002. 215 с.
10. Производственный потенциал полиграфических предприятий Nguyen thi thu Hang и эффективность его использования в рыночных условиях: автор. Дис. - как насчет этого?... канд. - как насчет этого? экономика. наук. М., 2001. 18 С.
11. Nikolayeva T. I., Uryashyeva T. I. Raqobat strategiyasini tanlash maqsadida savdo tashkilotining resurs salohiyatini tahlil qilishga yondashuvlarni ishlab chiqish // savdo-iqtisodiy jurnal.
12. Madrahimova G.R Improving The Use of Investment in Improving The Efficiency of Light Industry Enterprises in Uzbekistan. // International Journal of Research in Management & Business Studies (IJRMBS 2019) ISSN:2348-6503. Volume 6, Issue 2 (April-June 2019). Impact Factor (5) GIF – 0.70. 32-35-p. <http://ijrmbs.com/vol6issue2/madrahimova.pdf>
13. Madrahimova G.R. Mamlakatimiz iqtisodiyotida sanoatning o'rnini, ahamiyati va rivojlanish yo'nalishlari. // Biznes-Ekspert. – Toshkent, 2020. 2-son. 104-109-b. (08.00.00 №3).
14. Madrahimova G.R Analysis of the current status of the textile industry in the economy of Uzbekistan. // Economics and Innovative Technologies. Vol. 2020, No. 1, January-February, 1/2020 (08.00.00; №10). 1-9-p. <https://uzjournals.edu.uz/iqtisodiyot/vol2020/iss1/3>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.